

Korte mededelingen

De verstoring van weidevogel-populaties

Onder deze titel is in het tijdschrift 'Stedebouw & Volkshuisvesting' (54e jaargang, no. 1, januari 1973, pp. 16-26), uitgave van het Nederlands Instituut voor Ruimtelijke Ordening en Volkshuisvesting, een uitvoerig artikel (met 4 kaartjes, 19 figuren en 1 tabel) verschenen van de hand van drs. Jan Veen. De ondertitel van het artikel 'De berekening van de verstoring gradiënt op broedpopulaties van weidevogels' is een korte aanduiding voor het uitgebreide onderzoek dat de schrijver met betrekking tot een viertal terreinen (het Varkensland, de Mijzenpolder, de Eilandspolder en het Oostzanerveld) gelegen tussen Amsterdam, Alkmaar en Hoorn, heeft verricht. Dank zij het feit dat hij van de terreinen gedetailleerde kaarten met nestsituaties van diverse vogelsoorten ter beschikking had, heeft de schrijver door middel van een transektmethode de verstoring kunnen bepalen van verschillende verstoringbronnen zoals wegen, bebouwingen en spoorlijnen. Het onderzoek werd beperkt tot de Grutto, Kievit, Tureluur, Kemphaan en Scholekster. De tellingen van de nesten zijn in de jaren tussen 1965 en 1970 verricht door A. Bos, C. F. Eyerman, P. J. Mars, J. C. Schipper en C. W. van Sijpeveld.

Een snelweg bijvoorbeeld met meer dan 7.500 auto's per dag, veroorzaakt een verstoring van ten minste 1,2 km met een 50% verstoringafstand op 0,5 km. In werkelijkheid zullen deze afstanden waarschijnlijk 1,6-1,8 km en 0,6-0,8 km zijn.

Een weg vrijwel alleen voor landbouwverkeer geeft een verstoring van 0,5-0,6 km met een 50% verstoringafstand van 0,2 km. Een stille weg, een spoorlijn, een streekdorp hebben elk een eigen verstoringgraad.

Verduidelijkt met veel statistieken en grafieken verwacht Veen dat de aanleg van rijksweg 7 door het Varkensland een dermate grote verstoring zal veroorzaken, dat ten minste 85% van de weidevogel populatie van deze polder zal verdwijnen. Laat men het geplande tracé, maar verbreedt men de secundaire weg Amsterdam-Purmerend no. 22, dan bedraagt de verstoring niet meer dan ongeveer 5%.

Bij het uitbreiden van bestaande be-

bouwingen, het ontsluiten van wegen voor ander dan landbouwverkeer en het ontsluiten van gebieden moet men rekening houden met de weidevogelreservaten omdat dit zeer verstorend kan werken en daardoor dus een groot gevaar inhoudt.

Het is een interessant artikel, waarvan de werkwijze navolging verdient en naar wij hopen ook nog eens toegepast zal kunnen worden als hulpmiddel tegen de ongebreidelde wegenaanleg op de Veluwe.

H.J.L.

Jan P. Strijbos: Beschermheer van de Stichting 'Reigersfonds'.

Om de overgebleven gelden van de actie 'Redt de reigers van Midden-Beemster' op verantwoorde wijze te beheren, is in oprichting de Stichting 'Reigerfonds'.

Een stichting die zich ten doel stelt: 'de bevordering van de instandhouding van de reigerachtigen (Ardeidae) in Nederland en wat daar mede, zulks in de ruimste zin des woords, verband houdt'.

In deze stichting zullen zitting nemen: G. R. Monsees (voorzitter), namens Contact Natuurbescherming Noord-Holland, M. Roos (secretaris-penningmeester), namens Vogelbeschermingswacht 'Zaanstreek', J. R. M. Kattens (lid), namens Vogelwerkgroep Noord-hollands Noorderkwartier. Chr. van Orden (lid), namens Staatsbosbeheer, en A. A. Blok (lid), als bioloog.

Het beschermheerschap van de stichting zal worden toegekend aan de heer Jan P. Strijbos, één der eersten in Nederland die de Blauwe Reiger aan een uitgebreid onderzoek onderwierp. Zelf schrijft hij naar aanleiding van een daartoe aan hem gedaan verzoek:

'Het is u bekend dat ik mijn gehele leven lang een groot belang heb gesteld in de vogels en het vogelleven. Er zijn natuurlijk een paar figuren, waaraan ik mijn hart heb verpand. Dat waren dan de Griel en de Nachtzwaluw, maar bovenal de Blauwe Reiger. Deze fraaie vogel is karakteristiek voor het Nederlandse landschap en een typisch Nederlandse vogel die wij niet kunnen missen en waarvoor wij alle krachten dienen in te spannen om deze te behouden.'

En deze mening is oorzaak, dat ik mij gaarne beschikbaar stel voor het beschermheerschap van de in oprichting zijnde Stichting 'Reigerfonds'. Ik vind dat een hele eer. Mocht ik in de toekomst iets voor deze stichting kunnen doen, in welke vorm dan ook, dan stel ik mij gaarne beschikbaar'. Tot zover de heer Strijbos.

Vertrouwende met de oprichting van deze stichting voldaan te hebben aan de wens van vele gevers, wil ik tot besluit namens het stichtingsbestuur nog een woord van dank uitbrengen aan de heer M. van Herp die aan de totstandkoming van deze stichting zo'n belangrijke bijdrage heeft geleverd.

- M. Roos, Burg. Verstegenstraat 26, Westzaan.

Wespendieventrek 1973 Medewerking gevraagd

Stootvogeltrek is een imposant gezicht, zeker wanneer men waarnemingen verricht in de 'bottle-necks' van Europa, zoals Falsterbø en de Bosporus. Van alle Noordwesteuropese stootvogels legt de Wespendief jaarlijks ongetwijfeld de grootste afstanden af naar de winterkwartieren, die bij deze soort in equatoriaal Afrika gelegen zijn. Op eerder genoemde plaatsen treden dan ook ieder jaar aanzienlijke concentraties op.

Uit Nederland zijn echter niet veel waarnemingen bekend; de waarnemingen, die er van trekkende Wespendieven zijn, staan meestal op zichzelf en zijn per trekseizoen niet talrijk genoeg om conclusies te trekken omtrent trekverloop en gevolgde routes.

Het lijkt me daarom zinvol om met een groot aantal waarnemers, verspreid over het gehele land, tegelijkertijd waarnemingen te verrichten. De terugtrek van de Wespendief vindt voornamelijk plaats in de tweede helft van mei en de eerste helft van juni. De hoofdmacht trekt in enkele dagen door, meestal in de laatste tien dagen van mei; men moet verdacht zijn op late trek in juni! In 1972 was er bijvoorbeeld nog trek op 24 juni, ook zeer vroege waarnemingen uit april of eerder komen voor, maar zijn uitzonderingen.

In augustus-september verloopt de trek in omgekeerde richting. Trektijden overdag zijn langer dan bij de Buizerd, mogelijk van 's morgens 7 tot na 18.00

uur. Het beste is een strategische positie uit te kiezen. Eendenkooien, boomgaarden en populierensingels in polderland zijn van belang; er is een sterke gebondenheid aan bebossing gebleken, zodat eerder genoemde elementen in een bosarm gebied grote aantrekkingskracht kunnen hebben. Speciale aandacht is geboden bij vrij harde en langdurige perioden met noordoosten- en oostenwind. Daarnaast is de mogelijke functie van de Afsluitdijk als geleider van de trek van belang; soortgelijke situaties treden mogelijk op bij de Deltadammen en de IJsselmeerpolders.

Alle waarnemingen graag met nauwkeurige plaats en tijdsaanduiding, trekrichting en lokale weersomstandigheden. Ook negatieve waarnemingen zijn van belang, deze met opgave van tijdsduur van waarneming. Oude en ongepubliceerde waarnemingen zijn eveneens welkom.

- M. R. van Eerden, Elzenlaan 36, Groningen

Enige notities over de balts van de Torenvalk

Daar er over de balts van de diverse stootvogels vrij weinig gegevens bekend zijn, leek het mij wel interessant om een van mijn veldervaringen betreffende de balts van de Torenvalk weer te geven.

Het betrof een paartje dat op 28-1-73 ten oosten van het Klein Eiland (ZOGroot Eiland O-ZVL) waargenomen werd.

Het was zonnig, koel, helder weer, praktisch onbewolkt en er stond een vrij harde wind.

Toen ik op het terrein aankwam verschenen de dieren plotseling in mijn gezichtsveld. Zoals Buizerden dat vaak doen, zweefden ze in cirkels waarbij het mannetje steeds enige meters boven het vrouwtje bleef. Af en toe (4 x waargenomen) liet het mannetje zich op het vrouwtje vallen, terwijl het vrouwtje zich omkeerde met haar poten naar het mannetje, zodat ze elkaar met de poten konden raken. Zo aan elkaar buiteland, waarbij een schel en hoog geluid werd geproduceerd, vielen ze een klein stukje ($\pm 0,5$ m). Hierna werd het cirkels draaien steeds weer hervat. Het viel op dat de dieren nooit ver van een eksterneft vandaan bleven. Soms verliet het vrouwtje haar partner even en landde op dit nest waarbij de ander vlak in de buurt rondvloog en soms

'bad'. Na enige ogenblikken verliet ze het nest weer (3 x geland). Aan een honderd meter verder opgehangen nestkast werd geen aandacht geschonken.

Af en toe kon ik ze hoog in de lucht aantreffen met vleugels en staart wijd uitgespreid, zonder deze echter te bewegen. Dit hielden ze steeds zeer kort vol.

Na een half uur vlogen ze weer vlak bij het nest. Nu landde steeds een ex. in diverse bomen op enkele meters van het nest, terwijl het andere ex. er weer omheen cirkelde. Totaal een 5-tal landingen.

Het zweven in cirkels werd weer hervat (dit zweven keerde steeds weer terug), totdat het mannetje weer op het vrouwtje viel, dat weer haar poten omhoog stak en zij beide naar beneden buitelden. Er was echter één duidelijk verschil met voorgaande keren. Ditmaal duurde het behoorlijk langer (± 5 sec.) waarbij zij een 10-tal meters vielen. Het schelle geluid werd ook nu weer geproduceerd.

Hierna werd het cirkels draaien weer hervat, totdat 1 ex. uit het gezichtsveld verdween, het mannetje korte tijd bidend joeg, iets sloeg en daarna ook niet meer te zien was.

Het gehele gebeuren had een duur van ongeveer drie kwartier.

● M. A. Buise, Steensedijk 86, Hulst.

Litteratuur:

Glutz von Blotzheim, U. N., K. M. Bauer en E. Bezzel, (1971): Handbuch der Vögel Mitteleuropas. Band 4. Ak. Verlagsgesellschaft, Frankfurt a. M., 934 p.

Witherby, H. F. e.a. (1958): The Handbook of the British Birds, Vol. III. Witherby, London, 399 p.

Commissie Nationale Parken en Nationale Landschapsparken

Staatssecretaris H. J. L. Vonhoff van het Ministerie van C.R.M. heeft op 11 oktober 1972 een 'Commissie Nationale Parken en Nationale Landschapsparken' geïnstalleerd, waarin vertegenwoordigers van de Ministeries van C.R.M., Financiën, Landbouw en Visserij en Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening zitting hebben. Voorzitter van de Commissie is dr. J. Verhoeve, directeur-generaal voor Volksontwikkeling en Recreatie. Het secretariaat wordt waargenomen door de Directie Natuurbehoud en Openluchtrecreatie van het

Ministerie van C.R.M., Steenvoordelaan 370, Rijswijk Z.H., telefoon 070-949233. Men hoopt het beraad over de nationale parken in 1973 af te ronden en dan een begin te hebben gemaakt met de bestudering van de nationale landschapsparken.

Kortsnavelboomkruipers

In het jubileumnummer van 'De Fitis' (jrg. 8, dec. '72, afl. 6, pp. 20-23) schrijft A. J. van Dijk over 'De Kortsnavelboomkruiper (Certhia familiaris) in Nederland'. Hierbij worden de volgende waarnemingen vermeld: 6-10-72 Oostelijk Flevoland; 22-10-72 en daarna, Texel; vanaf ongeveer 10-10 tot zeker 23-10 20 ex. gevangen en geringd op Schiermonnikoog. Zelf zag hij op één dag 8 ex., waarvan er 6 ex. geen ring droegen. Het zouden er dus zeker 26 zijn geweest. Op Vlieland werden in oktober een tiental geringd.

Vanaf 29-10-1972 (tot 15-11-1972) 1 ex. in de AW duinen nabij de ingang Zandvoortselaan; 12-11-72 een tweede ex. aldaar bij 'Schuil en Rust', Droge Kom.; 14-11-72 AW duinen (med. T. M. van Spanje).

Als opvallende verschilpunten met de gewone Boomkruiper worden vooral genoemd: opvallend zilverwitte onderzijde, vrij brede zilverwitte wenkbrauwstreep, sprekender tekening op de kop, en een rossig-bruine stuit. Het geluid van de Kortsnavelboomkruiper wordt als zeer kenmerkend beschreven, dat totaal anders 'overkomt' dan dat van de Boomkruiper. In de meeste gevallen werd een helder en zacht 'srrieh', soms echter meer 'srriih' gehoord. Volgens schrijver is het beslist geen moeilijke, maar wel een onopvallende, soort. Behalve dan natuurlijk het geluid.

In 'De Pieper' (jrg. 11, no. 12, dec. '72, pp. 101-103) verscheen een stukje 'Vangst en waarneming van de Kortsnavelboomkruiper (Certhia familiaris Linnaeus) op Texel' door M. Bouman, A. J. & L. J. Dijkstra en M. C. Stoepker waarin over een gevangen Kortsnavelboomkruiper gesproken wordt op 22-10-72 op Texel.

Wij ontvingen één waarneming van 2 ex. op 21-10-72 in een naaldbos op Schiermonnikoog door M. van Eerden en L. Oudman.

De beoordeling van deze waarnemingen laten wij graag over aan de Commissie voor de Nederlandse Avifauna.

J.T.